

Opening FIRATO met beduimelde herdenking

OP 21 NOVEMBER 1916 schreef de Amerikaan Lee De Forest, ingenieur en eigenaar van een radio-onderneming, de volgende brief aan de baas van "Western Electric", toen al een "zware jongen" in de branche:

"Mag ik uw aandacht vestigen op de hebbelijkheid van sommigen van uw employés om – in hun radiotelefonie-uitzendingen – zich kwalijkte grapjes te veroorloven over mijn onderneming. Dit komt niet te pas..."

De directeur van "Western Electric" richtte zich daarop berispend tot zijn medewerkers door te schrijven in een memo:

"Wij mogen dan tegenstanders zijn van commerciële radio-omroep, maar dat geeft ons niet het recht De Forest te bedillen. Dit gedoe moet *uit* zijn."

Hieruit blijkt, dat deze De Forest op en vóór 21 november 1916 met een commercieel gekleurde radio-omroep in de lucht was, en dat daarin zijn producten adverteerde tot ergernis van de concurrent "Western Electric". Ook was deze "Western Electric" met een omroep in de lucht. Maar dat doet niet ter zake. Wat wel ter zake doet is dat Lee De Forest in 1916 omriep, *in de pure definitie van het begrip*.

Wie was deze De Forest?

Een van die keiharde Amerikaanse jongens, vol scheppings- en ondernemingsdrift, die gefascineerd waren door idolen uit de professie, zoals Edison. Talrijke jongens, die het vuur van de uitvinder in zich voelden branden. Hij zat met de "valve" van Fleming in de hand, denkende: "Waar is ze eigenlijk goed voor? "Professor Flemings "valve" was een variatie op het "Edison-effect", beschreven in AVRO-bode-Televisier, n° 40, 1968. De "valve", - een gloeilampje – was eigenlijk, in de radiotechniek van die dagen, een variatie, in elegante vorm, op het goedkope "kristalletje". Maar meer presteren – als detector – dan het kristalletje kon de valve van Fleming (Brit) niet.

Op dat moment – peinzende met de valve in de hand – hoorde De Forest, dat de, toen al gigantische onderneming op telefoongebied, de "American Telegraph and Telephone Company", zat te springen van verlangen naar een telefoonrelais. Dat is een toestel, dat in staat moest stellen uitgeputte telefoonsignalen "op te peppen", om verder te kunnen reizen. De afstand waarover men toen kon telefoneren, was beperkt. De "Am Tel en Tel" had de ambitie te telefoneren van New York naar San Francisco, waar, weldra, een wereldtentoonstelling zo'n stunt wenselijk maakte. Maar er was geen relais. In 1906 vond De Forest zijn "audion" uit. Het was de "valve" van Fleming met een derde element. Het was de "grid" of rooster. Een eenvoudig plaatje met gaatjes. De uitvinding bleek de ontsluiting van de eeuw van de radio en de tv. Versterking, opwekking, modulatie, detectie van elektrische trillingsenergie was nu mogelijk. Alles in één klap.

ATT was terstond in de markt voor de patentrechten: waarin De Forest tenslotte verkocht voor \$ 340.000. Maar met het beding, dat hij de "audions" voor eigen kleinverkoop mocht blijven voeren en ze in de apparaten van zijn fabriek verwerken. Na veel patentgevechten – ook met de uitvinder van de "valve" – keerde hij in 1916 in New York City terug met een "full dress" – omroepzender, waarmee, behalve muziek, zang, platen, nieuws, commerciële

annonces werden uitgezonden over de versterkers en de andere apparaten van de firma De Forest. De later beroemd geworden zanger Vaughan de Leath maakte bij De Forest zijn debuut. In 1916 broadcastte hij de uitslag van de Amerikaanse Presidentsverkiezingen. Lee De Forest annonceerde persoonlijk de overwinning van president Hughes. Hetgeen achteraf maar een grapje was...

Lee De Forest was dus onbetwistbaar de stichter en exploitant in de wereld van een omroepzender, in de aanvaard strikte zin van het begrip. En hoe kon het anders, als hij de uitvinder was van het instrument, zonder welk geen technische omroep mogelijk is? Na hem kwam in 1919 een groot aantal kleintjes.

In een studie van professor Jansky – de broer van de ontdekker van de radio-astronomie – komt deze zin voor:

“The following date is important. On Januari 3, 1919, there began the daily radiotelephone broadcasts of weather reports which, according to the records of the United States Weather Bureau, was the first regular service of this kind”.

Als men zegt: “Nou ja, dat waren maar weerberichten”, verwijzen wij naar mensen als Harold J. Power, die met geld van de beroemde bankier J. P. Morgan de firma AMRAD stichtte en al in 1915 begon met een omroepstation voor nieuws en grammofoonplatenuitzending. Bij de NSF Hilversum in Nederland – onder de drijfkracht van haar directeur, Ir A. Dubois – ontstond al in 1920 een commerciële radio-omroep ten behoeve van de Effectenbeurs van Amsterdam. Dit was geen “Spielerei-geval”, maar bloeiende onderneming, die niet tot ondergang leidde, maar door de overheid werd overgenomen als “zakelijke zender”.

+++++ +++++ +++++

Er is alle reden om Idzerda als Nederlands omroepionier te herdenken – ook op de “Firato”, de internationale tentoonstelling van elektronica, die van 19 tot 28 september wordt gehouden in de Amsterdamse RAI. Idzerda is niets te kort gekomen in achting en waardering door alle medewerkers van Smith en Hooghoudt en Middelraad en De Jager, de NVVR en de NSF. Het boek van de heer De Boer van het Postmuseum getuigt er op humoristische wijze van door de advertentie van Idzerda te publiceren, waarin geannonceerd werd, dat W. Vogt – de rivaal van de NSF – die nota bene de uitzendingen van Idzerda verzorgde (voor de NVVR) toen diens eigen station een poosje aan de ketting werd gelegd door een hinderwetkwestie - de eerste prijs *gewonnen had in een door Idzerda georganiseerde hoorspelschrijfwedstrijd!*

Maar met het snoevend toedichten van een wereldprimeur, bewijst men de nagedachtenis van Idzerda geen dienst; evenmin met het canoniseren van een dode, om te pogen een levende te ontluisteren en zelf een povere roem te vergaren als chroniqueur over een vakleven, waaruit hij de prikkeling nimmer heeft aangevoeld. Daarom is deze herdenking op de “Firato”, en straks elders, bedoezeld door de bezetenheid van een aanstichter, voor wiens karretje vele aanzienlijke instellingen en personen zich nu gespannen zien.

Tekst:

W. VOGT